

פרק שני

לידתו של המחבר ומוצאו - הוא נחטף עם אחותו - ההפרדה ביניהם - ההפתעה כשהם נפגשים שוב - ההפרדה הסופית ביניהם - תיאור המקומות השונים שעבר המחבר והתקריות שאירעו לו עד שהגיע אל חוף הים - כיצד השפיע עליו המראה של ספינת העבדים - הוא מפליג לאיי הודו המערבית - הזוועות בספינת העבדים - הוא מגיע לברבדוס, שם נמכרה הסחורה והופצה.

אני מקווה שהקורא לא ירגיש שמתחתי מדי את סבלנותו כשהצגתי את עצמי בפניו באמצעות דיווח על אורחות החיים והמנהגים בארצו. הם ניטעו בי בקפידה רבה וטבעו בנפשי חותם שגם הזמן אינו יכול למחותו, וכל הצרות והמצוקות ותהפוכות הגורל שחוויתי מאז רק קיבעו בי את רישומם. מכיוון שבין שאהבתו של אדם לארצו היא אמיתית ובין שהיא מדומה, בין שהיא נובעת ממחשבה ובין שהיא דחף טבעי, אני עדיין נזכר בהנאה בתמונות הראשונות של חיי, אם כי אותה הנאה מהולה ברובה בעצב.

כבר הצגתי בפני הקורא את שנת הולדתי ואת מקום הולדתי. פרט להרבה עבדים היו לאבי צאצאים רבים. שבעה מתוכם שרדו, וביניהם אני ואחותי, שהייתה הבת היחידה. מאחר שהייתי הבן הצעיר ביותר, הפכתי כמובן לאהוב במיוחד על אמי, תמיד הייתי לצידה והיא עשתה מאמצים מיוחדים לעצב את נפשי. כבר מגיל צעיר קיבלתי הכשרה בחקלאות ובאמנות המלחמה: מדי

יום תרגלתי ירי והטלת כידונים, ואמי קישטה אותי בסמלים בסגנון לוחמינו הדגולים ביותר. כך גדלתי עד שמלאו לי אחת־עשרה, ואז בא הקץ לאושרי באופן הבא:

על פי רוב, כשהמבוגרים בשכונה הלכו לעבוד בשדות המרוחקים, הילדים התאספו יחד ושיחקו בחצרות השכנים. בדרך כלל כמה מאיתנו נהגו לטפס על עץ כדי לעמוד על המשמר מפני כל תוקף או חוטף שהיו עלולים להגיע, כי לפעמים הם ניצלו את ההזדמנות שההורים נעדרו כדי להסתער על הילדים וללכוד רבים ככל שיצליחו לתפוס. יום אחד, בשעה ששמרתי מראש עץ בחצר שלנו, ראיתי אחד מהחוטפים האלה נכנס לחצר במרחק שני בתים, שהיו בה הרבה צעירים חסונים. מייד התרעתי מפני הנבל, והנערים החסונים ביותר כיתרו אותו וקשרו אותו בחבלים כדי שלא יוכל לברוח, עד שכמה מהמבוגרים יחזרו ויכלאו אותו. אבל אבוי! זמן קצר לאחר מכן נפל בגורלי להיות קורבן להתקפה כזאת, ולהיחטף בזמן שאיש מהמבוגרים לא נמצא בקרבת מקום.

יום אחד, כשכל אנשינו יצאו לעבודתם כרגיל ורק אני ואחותי נשארנו לשמור על הבית, טיפסו שני גברים ואישה מעל הגדרות, בן רגע תפסו את שנינו, ובלי להעניק לנו זמן לצעוק או להתנגד הם חסמו את פינו וברחו איתנו אל תוך היער הקרוב. שם הם קשרו את ידינו והמשיכו לשאת אותנו למרחק רב ככל שהצליחו עד רדת הלילה, ואז הגענו אל בית קטן, שבו השודדים עצרו כדי להתרענן ונשארו בו כל הלילה. הם הסירו מאיתנו את הכבלים, אבל לא היינו מסוגלים לאכול שום דבר. היינו המומים לגמרי מתשישות ומצער, וההקלה היחידה שזכינו לה הייתה קצת שינה, שהקתה לזמן קצר את האסון שקרה לנו.

בבוקר המוחרת יצאנו מהבית והמשכנו ללכת כל היום. שעה ארוכה צעדנו בתוך היער, ולבסוף הגענו לדרך שחשבתי שאני מכיר. עכשיו נייערה בי תקווה קלה שניצל, כי אחרי שעברנו כברת דרך קצרה הבחנתי בכמה אנשים במרחק, ומייד התחלתי לצעוק שיעזרו לי. אבל לצעוקתי לא הייתה

שום השפעה, פרט לכך שהחוטפים הידקו את הכבלים וחסמו את פי, ואחר כך הכניסו אותי לתוך שק גדול. הם חסמו גם את פיה של אחותי וקשרו את ידיה, וכך המשכנו עד שיצאנו מטווח ראייתם של האנשים האלה.

כשעצרנו לנוח בלילה הבא הם הציעו לנו מזון, אבל סירבנו; הנחמה היחידה הייתה שהיינו חבוקים זה בזרועותיו של זה כל הלילה ושטפנו זה את זה בדמעותינו. אך אבוי! זמן קצר לאחר מכן נשללה מאיתנו אפילו הנחמה הקלה של האפשרות לבכות יחד.

יום המוחרת היה יום של צער רב יותר מכפי שחוויתי אי פעם, כי הם הפרידו ביני לבין אחותי בזמן ששכבנו חבוקים זה בזרועותיו של זה. לשווא הפצרנו בהם שלא יפרידו בינינו; היא נקרעה מזרועותיי ונלקחה משם מייד, ואני נותרתי בסערת נפש בל־תואר. בכיתי והתאבלתי בלי הרף, ובמשך כמה ימים לא אכלתי דבר חוץ ממה שדחפו לפי בכוח.

לבסוף, אחרי מסע של ימים רבים שבמהלכם עברתי פעמים רבות מאדון אחד לאדון אחר, הגעתי לידי של צ'יף באזור נעים מאוד. לאיש היו שתי נשים וכמה ילדים, וכולם התייחסו אליי יפה מאוד וניסו לנחם אותי כמיטב יכולתם, ובייחוד האישה הראשונה, שהייתה דומה קצת לאמי. אף־על־פי שהייתי במרחק ימים רבים של הליכה מבית אבי, האנשים האלה דיברו בדיוק באותה שפה כמונו.

אותו האדון הראשון שלי, אם אפשר לקרוא לו כך, היה חרש מתכת, והוא העסיק אותי בעיקר בהפעלת המפוח, שהיה מאותו הסוג שראיתי בסביבה שלי. במובנים מסוימים לא היה המפוח שונה מהתנורים שיש כאן במטבחים של ג'נטלמנים. הוא היה מצופה עור, ובאמצע כיסוי העור היה מקובע מקל. מי שהפעיל אותו עבד בעמידה והניע אותו באותה הצורה שבה שואבים מים מתוך חבית במשאבה ידנית. אני מאמין שהוא עיבד זהב, כי המתכת הייתה בצבע זהוב זוהר ויפה, והנשים ענדו אותה על מפרקי כפות הידיים והקרוסוליים שלהן.

אני משער שהייתי שם פחות או יותר חודש עד שלבסוף הם נתנו בי די אמון כדי לאפשר לי להתרחק קצת מהבית. ניצלתי את החירות הזאת ואימצתי כל הזדמנות לברר את הדרך לביתי. לפעמים, לאותה מטרה, הלכתי עם הנערות בצינת הערב להביא פְּדֵי מים מהמעייין לשימוש בבית. נוסף על כך, תוך כדי הליכה גם שמת לי לב היכן השמש זורחת בבוקר והיכן היא שוקעת בערב, והבחנתי שבית אבי נמצא בכיוון הזריחה. לכן הייתי נחוש בדעתי לנצל את ההזדמנות הראשונה לברוח ולעשות את דרכי לאותו כיוון, כי הייתי מדוכא, והעצב על אובדן אמי וחבריי הכביד עליי מאוד. אהבת החירות שלי, שהייתה תמיד עזה, התעצמה עוד יותר בשל ההשפלה שבגללה לא העזתי לאכול בחברתם של הילדים שנולדו חופשיים, אף-על-פי שלרוב הייתי בן לווייתם.

יום אחד, בזמן שתכננתי את הבריחה, קרה מקרה ביש ששיבש לגמרי את התוכנית ושם קץ לתקוותי. לפעמים הטילו עליי לעזור לשפחה זקנה לבשל ולטפל בתרנגולות. בוקר אחד, בזמן שהאכלתי את התרנגולות, זרקתי במקרה חלוק אבן קטן על אחת מהן, והאבן פגעה במרכז גופה והרגה אותה בו במקום. השפחה הזקנה, שזמן קצר לאחר מכן הבחינה בחסרונה של התרנגולת, שאלה איפה היא, וכשסיפרתי לה על התקרית (כי אמרתי לה את האמת, מפני שאמי לא הרשתה לי לשקר אף פעם) היא נתקפה חמת ועם ואיימה שאסבול בגלל זה. האדון לא היה בבית, אבל היא הלכה מייד אל גבירתה וסיפרה לה מה עשיתי. זה הבהיל אותי מאוד, כי ציפיתי להלקאה מיידית, דבר שנראה לי מחריד במיוחד, כי רק לעיתים נדירות הלקו אותי בבית. לכן החלטתי לברוח, רצתי לתוך הסבך והתחבאתי בין השיחים. אחרי זמן קצר הגברת והשפחה חזרו, וכשלא ראו אותי חיפשו אותי בכל רחבי הבית. אבל הן לא מצאו אותי, ומכיוון שלא עניתי כשקראו לי, הן חשבו שברחתי וגייסו את כל תושבי השכונה לרדוף אחרי.

באותו אזור של המדינה (כמו באזור שלנו) הבתים והכפרים מוקפים בערות או בחלקות שיחים, והשיחים עבותים כל כך עד שאדם יכול להתחבא בהם בקלות ולחמוק מהחיפוש הקפדני ביותר. השכנים המשיכו לחפש אותי במשך כל היום, וכמה פעמים התקרבו רבים מהם עד כדי כמה מטרים מהמקום שבו הסתתרתי. כששמעתי רשרושים בין העצים ציפיתי שיגלו אותי בכל רגע

ושהאדון יעניש אותי. אבל הם לא מצאו אותי, אף־על־פי שלא פעם הם היו קרובים כל כך עד ששמעתי את ההשערות שלהם בזמן החיפושים, ועכשיו גיליתי מדבריהם שכל ניסיון לחזור הביתה יהיה חסר תקווה. רובם הניחו שברחתי לכיוון הבית, אבל המרחק היה גדול כל כך והדרך מסובכת כל כך עד שחשבו שלעולם לא אצליח להגיע ורק אלך לאיבוד ביער.

כששמעתי את הדברים נתקפתי בהלה עזה ושקעתי בייאוש. גם הלילה הלך והתקרב והחמיר את כל פחדיי. לפני כן טיפחתי תקווה שאגיע הביתה, והחלטתי לנסות לעשות זאת אחרי רדת החשיכה, אבל עכשיו הייתי משוכנע שזה חסר טעם. התחלתי לשקול את האפשרות שגם אם אצליח לחמוק מכל החיות האחרות, לא אוכל לחמוק מחיות האדם; ומאחר שאיני מכיר את הדרך, בוודאי אגווע ביער. הרגשתי כמו אייל ניצוד:

כל רשרוש ונשימה העידו על אויב,

וכל אויב העיד על מוות מתקרב.⁸

שמעתי רשרושים תכופים בין העלים, ומכיוון שהייתי די בטוח שאלה נחשים, ציפיתי שיכישו אותי בכל רגע. המחשבה העצימה את חרדתי, והאימה שבמצב נעשתה קשה מנשוא. לבסוף יצאתי מהסבך, חלש ורעב מאוד כי לא אכלתי ולא שתיתי שום דבר כל היום, הודחלתי אל מטבחן של האדון שלי מבעד לסככה פתוחה שממנה יצאתי מלכתחילה, נשכבתי באפר וייחלתי למוות שישחרר אותי מכל כאביי.

עוד בקושי התעוררתי בבוקר כשהשפחה הזקנה, שקמה ראשונה, באה להדליק את האש ומצאה אותי בתוך האה. היא הופתעה מאוד לראות אותי וכמעט לא האמינה למראה עיניה. עכשיו היא הבטיחה להשתדל לטובתי והלכה לקרוא לאדון. הוא הגיע כעבור זמן קצר, נוף בי קלות והורה שיטפלו בי ולא יתנכלו לי.

8 אקוויאנו כתב שורות אלה בהשראת *Sir John Denham (1615-1669), Cooper's Hill* (1642).

זמן קצר לאחר מכן חלתה ומתה בתו היחידה של האדון, הבת של אשתו הראשונה, ומותה השפיע עליו כל כך עד שבמשך תקופה מסוימת כמעט יצא מדעתו, ובאמת היה הורג את עצמו אלמלא שמרו עליו אנשים אחרים ומנעו זאת. אבל אחרי זמן מה הוא התאושש, ושוב נמכרתי.

עכשיו נשאו אותי שמאלה מכיוון זריחת השמש, דרך הרבה אזורים צחיחים ויערות קודרים, בין שאגות נוראות של חיות בר. לעיתים קרובות מאוד, כשהתעייפתי, האנשים שנמכרתי להם נהגו לשאת אותי על כתפיהם או על גבם. לצדי הדרכים ראיתי הרבה בקתות נוחות ובנויות היטב, במרווחים הולמים, לשימושם של הסוחרים ועוברי האורח שנחו בבניינים האלה עם נשותיהם, המתלוות אליהם לא פעם, והם תמיד הולכים חמושים היטב.

מאז עזבתי את בני עמי תמיד מצאתי מישהו שהבין אותי, עד שהגעתי אל חוף הים. שפות העמים השונים אינן שונות לגמרי, והן גם אינן עשירות כמו שפות האירופאים, בייחוד אנגלית. לכן היה קל ללמוד אותן, ובמסעותיי ברחבי אפריקה למדתי שתיים או שלוש שפות שונות.

כך המשכתי במסעותיי במשך תקופה ארוכה, עד שערב אחד, להפתעתי הרבה, את מי ראיתי שמכניסים אל הבית שבו שהייתי, אם לא את אחותי היקרה! ברגע שראתה אותי היא צווחה בקול ורצה אל בין זרועותיי. הייתי המום לגמרי. אף אחד משנינו לא היה מסוגל לדבר, ושעה ארוכה רק נצמדנו זה אל זה בחיבוק הדדי. לא יכולנו לעשות דבר, רק לבכות. המפגש בינינו נגע ללבם של כל מי שראה אותנו, ולזכותם של כל אותם שחומי עור הגוולים זכויות אדם, אני אכן חייב להודות שמעולם לא סבלתי מהתעללות וגם לא ראיתי אותם מתעללים בעבדים שלהם, פרט לקשירתם בעת הצורך כדי שלא יברחו.

כשהאנשים האלה הבינו שאנחנו אח ואחות הם הניחו לנו להיות יחד. האיש שאני מניח שהיינו שייכים לו שכב לישון בינינו, באמצע, בשעה שהיא ואני החזקנו ידיים מעל חזהו כל הלילה. כך, לזמן קצר, השמחה על כך שאנחנו יחד השכיחה מאיתנו את צרותינו.

אבל אפילו הנחמה הקלה הזאת באה אל קצה עד מהרה, כי מייד כשהגיע הבוקר הגורלי אחותי שוב נקרעה ממני, לתמיד! עכשיו הייתי אפילו אומלל יותר מכפי שהייתי לפני כן, אם זה אפשרי בכלל. נעלמה ההקלה המועטה מהכאב שהעניקה לי נוכחותה, ומצבי העלוב החמיר יותר בשל החשש לגורלה, והפחד שמא תסבול יותר ממני ולא אהיה שם כדי להקל עליה את סבלותיה.

כן, את, שותפתי היקרה לכל משחקי הילדות, את שחלקת איתי את השמחות והעצב, עד כמה בר מזל הייתי מחשיב את עצמי לו יכולתי להתמודד במקומך עם כל סבלותייך, ולהקריב את חירותי כדי לרכוש את חירותך! אמנם נקרעת בכוח מבין זרועותיי בגיל צעיר, אבל דמותך הייתה חקוקה בליבי תמיד, והזמן וגם הגורל לא יכלו לה. כך שבעוד המחשבות על סבלך העיבו על הצלחתי, גם במצוקות הן התמזגו והעצימו את מרירותן. בידי אותו אל עליון המגן על החלשים מפני החזקים אני מפקיד את הדאגה לתומתך ולמידותייך הטובות, אם עוד לא זכו לגמולן המלא, ואם עלומיך ועדינותך עדיין לא נפלו קורבן זה מכבר לאלימותו של הסוחר האפריקאי, לצחנתה הקטלנית של ספינת העבדים, להסתגלות⁹ במושבות האירופאיות, או לשוטו או לתאוותו של משגיח אכזרי וחסר רחמים.

לא נשארתי שם זמן רב אחרי הילקחה של אחותי. שוב נמכרתי ועברתי כמה מקומות, עד שאחרי מסע ארוך למדי הגעתי לעיר בשם טִינְמָה בארץ היפה ביותר שראיתי עד כה באפריקה. היא הייתה עשירה מאוה, וזרמו דרכה הרבה פלגי מים שהיונו מקווה מים גדול במרכז העיר, שם האנשים התרחצו. כאן ראיתי וטעמתי לראשונה אגוז קוקוס,¹⁰ שהיה בעיניי טעים יותר מכל אגוז

9 הייתה זו הסתגלות מסוימת מאוד, ששילבה מרכיבים פיזיים, חברתיים ונפשיים. עבדים שהחלימו מההתקף הראשון של מחלה טרופית, שקטל עבדים רבים, נחשבו מחושלים ומחירים עלה. ההסתגלות כללה תהליכי סוציאליזציה ו"אילוף" של העבדים לשעבודם.

10 במקור cocoa-nut, לכאורה פולי קקאו, אך הכוונה לאגוזי קוקוס הנאכלים כפי שהם.

אחר שאכלתי אי פעם. העצים העמוסים היו פזורים גם בין הבתים, שניצבו תחת רצף נעים של צללים והיו בנויים בסגנון הבתים שלנו, מטווחים ומסוידים מבפנים בצורה מסודרת. כאן גם ראיתי וטעמתי לראשונה קנה סוכר.

הכסף שלהם היה קונכיות קטנות ולבנות בגודל ציפורן. נמכרתי תמורת מאה שבעים ושתיים קונכיות לסוחר שגר כאן והביא אותי הנה. הייתי בביתו רק יומיים או שלושה כשערב אחד הגיעה אליו שכנה, אלמנה עשירה, והביאה איתה את בנה היחיד, בחור צעיר בערך בן גילי ובגודלי. הם ראו אותי שם, ומאחר שמצאתי חן בעיניהם, הם קנו אותי מהסוחר וחזרתי איתם לביתם.

הבית והמגרש של האלמנה היו ממוקמים ליד אחד מאותם פלגי מים שהזכרתי, והיו היפים ביותר שראיתי אי פעם באפריקה: הם היו נרחבים מאוד, והיו לאלמנה כמה עבדים ששירתו אותה. למוחרת היום רחצו ובישמו אותי, וכשהגיעה שעת הארוחה הובילו אותי אל גברתי, ואני אכלתי ושתיתי לעינינה בחברתו של בנה. זה הדהים אותי מאוד, והתקשיתי לא להביע הפתעה על כך שהבחור הצעיר הוזה מוכן להרשות לי, העבד, לאכול איתו, בן חורין; ולא רק זה, אלא שהוא אף פעם לא אכל או שתה לפני שנטלתי ראשון מהמזון או מהמשקה, כי אני הייתי המבוגר יותר, ואלה היו המנהגים שלנו.

אכן, כל מה שקרה שם וכל ההתנהגות כלפיי השכיחו ממני שאני עבד. שפת האנשים האלה הייתה דומה כל כך לשפתנו עד שהבנו זה את זה באופן מושלם. גם המנהגים שלהם היו דומים מאוד למנהגים שלנו. כמו אצלנו היו להם עבדים ששירתו אותנו בכל יום בשעה שהאדון הצעיר שלי ואני שיחקנו בחגיות ובקשתות וחצים עם נערים אחרים, כפי שהייתי רגיל לעשות בבית.

בערך חודשיים חייתי בתנאים דומים לחיי האושר הקודמים שלי, ועכשיו התחלתי להאמין שהם מתכוונים לאמץ אותי למשפחה, והתחלתי להשלים עם המצב ולשכוח בהדרגה את האסונות שפקדו אותי, כשלתע פתאום האשליה נמוגה. ללא כל אזהרה, בשעת בוקר מוקדמת, בשעה שאדוני וידידי היקר עדיין ישן, העירו אותי אל עֶצֶב חדש, והרחיקו אותי משם בחיפזון אל בין אלו שלא נימולו.

כך, ממש ברגע שבו חלמתי על האושר הגדול ביותר, מצאתי את עצמי אומלל ביותר; הרגשתי כאילו הגורל רצה להעניק לי את הטעימה הזאת מהשמחה רק כדי שהיפוכה יהיה קשה ונוקב יותר. השינוי שחוויתי עכשיו היה מכאיב באותה מידה שהיה פתאומי ובלתי צפוי. זה אכן היה מעבר ממצב של אושר עילאי אל מקום שאינני יכול לתאר במילים, כי התגלתה לי סביבה שמעודי לא ראיתי ועד אותו הרגע לא היה לי מושג על קיומה. התרחשו בה בלי הרף מקרים כאלה של סבל ושל אכזריות, עד שאינני יכול להרהר בהם אלא בחלחלה.

כל האומות והעמים שחלפתי ביניהם עד כה דמו לעם שלנו באורחותיהם, במנהגיהם ובשפתם. אבל כעבור זמן רב הגעתי לארץ שתושביה היו שונים מאיתנו בכל הפרטים הללו. ההבדלים הרשימו אותי מאוד, בייחוד כשמצאתי את עצמי בקרב אנשים לא נימולים שאכלו בלי לשטוף ידיים. הם גם מבשלים בסירי ברזל, ויש להם חרבות קצרות ומעוקלות וקשתות מוצלכות, כלי נשק אירופאיים שלא הכרנו, ובינם לבין עצמם הם נלחמים באגרופים. הנשים שלהם אינן צנועות כמו הנשים שלנו, כי הן אוכלות, שותות וישנות עם הגברים. אבל יותר מכול נדהמתי לראות שהם אינם נוהגים להקריב קורבנות או זבחים. בכמה מהמקומות האלה האנשים מקשטים את עצמם בצלקות, וגם משחזים את שיניהם עד שהן חדות מאוד. לפעמים הם ביקשו לקשט גם אותי בסגנון זה, אבל לא הרשיתי להם, מתוך תקווה שיום אחד אחיה בין בני אדם שאינם משחיתים את גופם, כפי שחשבתי שהם עושים.

לכסוף הגעתי אל גדת נהר רחב מלא בסירות קאנו, שנראה כי האנשים התגוררו בהן עם כלי הבית שלהם ואספקה מסוגים שונים. המראה הדהים אותי לאין שיעור, כי מעולם לא ראיתי מקווה מים גדול יותר מאגם או נחל; והפתעתי נמהלה בפחד גדול כשהם הכניסו אותי לאחת הסירות הללו והתחלנו להתור ולהתקדם לאורך הנהר. כך המשכנו עד הערב, וכשהגענו ליבשה הדלקנו מדורות על גדת הנהר, כל משפחה בפני עצמה. כמה מהם גררו את הסירות לגדה, ואחרים נשאו בסירות שלהם, בישלו בהן וישנו בהן כל הלילה. לאלה שעלו ליבשה היו מחצלות והם בנו מהן אוהלים,

חלקם בצורת בתים קטנים. יִשְׁנו בהם, ואחרי ארוחת הבוקר עלינו לסיירות והמשכנו כמו קודם. לא פעם הופתעתי מאוד לראות כמה נשים, וגם גברים, קופצים למים, צוללים לקרקעית, עולים שוב ושוחים.

כך המשכתי במסעותי ביבשה וגם במים, דרך ארצות שונות ועמים מגוונים, עד שכעבור שישה או שבעה חודשים אחרי שנחטפתי הגעתי לחוף הים. זה יהיה מייגע ולא מעניין אם אספר על כל האירועים שפקדו אותי במהלך המסע, ושעדיין לא שכחתי אותם; על כל הידיים השונות שהחלפתי ועל אורחות חייהם ומנהגיהם של כל העמים השונים שבקרבת חייתי. לכן רק אציין שבכל המקומות שעברתי הייתה האדמה פורייה מאוד: הדלועים, פקעות הטארו, הפלנטנין, היאם ועוד סוגים שונים של צמחים צמחו בשפע רב והגיעו לגודל מדהים. היו גם כמויות גדולות של שֶׁרְפִים מסוגים שונים, אם כי לא השתמשו בהם לשום מטרה, ובכל מקום היה הרבה מאוד טבק. אפילו הכותנה צמחה פרא, והיה גם שפע של עצי באובב.¹¹ לא ראיתי שום בעלי מלאכה אומנים לאורך הדרך מלבד אלה שציינתי. התעסוקה העיקרית בכל הארצות האלה היא חקלאות, וגם הגברים וגם הנשים, כמו אצלנו, לומדים לעסוק בה מגיל צעיר ועוברים הכשרה באמנויות לחימה.

הדבר הראשון שראו עיניי כשהגעתי לחוף היה הים עצמו, ובו ספינת עבדים שעגנה והמתינה למטען. המראה מילא אותי תדהמה, שעד מהרה הפכה לאימה שעדיין אינני מסוגל לתאר, ועוד פחות מכך אוכל לתאר את הרגשות שעלו בי כשהעלו אותי לסיפון. כמה מאנשי הצוות מיששו אותי וזרקו אותי באוויר כדי לבדוק אם אני בריא, ועכשיו השתכנעתי שנקלעתי לעולם של רוחות רעות, ושהן מתכוונות להרוג אותי. צבע עורם השונה כל כך משלנו, שערם הארוך והשפה שדיברו בה (שהייתה שונה מאוד מכל שפה ששמעתי אי פעם) חברו כולם יחד ואישרו את אמונתי זו. אכן, כל כך נוראות היו מחשבותי וכל כך עזים היו פחדיי באותו הרגע, עד שאילו היו לי עשרת

11 במקור redwood, סקוויה, עץ שאינו נפוץ במערב אפריקה. אקוויאנו התכוון כנראה לעצי באובב גדולי ממדים.

אלפי עולמות, הייתי מוותר על כולם ללא היסוס כדי להחליף את גורלי בגורלו של העבד הבזוי ביותר בארצי. כשהבטתי סביבי הספינה וראיתי גם כבשן, או דוד נחושת גדול ורותח, והמוני אנשים שחורים מכל הסוגים והמינים כבולים יחד בשרשראות, פני כולם מביעים ייאוש ועצב, שוב לא הטלתי ספק בגורלי; ואז נפלתי בלי נוע על הסיפון והתעלפתי, המום מאימה ומייסורים.

כשהתאוששתי קצת ראיתי סביבי כמה אנשים שחורים, שאני מאמין כי הם אלה שהעלו אותי לסיפון ונשארו כדי לקבל את שכרם. הם דיברו אליי בניסיון לעודד אותי, אבל ללא הועיל. שאלתי אותם אם האנשים הלבנים האלה שנראים נורא, עם הפנים האדומים והשיער הארוך, מתכוונים לאכול אותנו. הם אמרו לי שלא. אחד מאנשי הצוות נתן לי מנה קטנה של משקה אלכוהולי בכוסית יין, אבל פחדתי ממנו ולא הסכמתי לקחת אותה מידו. לכן אחד השחורים לקח אותה ממנו ונתן לי אותה, ואני לגמתי ממנה לגימה קטנה, אבל במקום שהמשקה יאושש אותי, כפי שחשבו שיקרה, התחושה המשונה שעורר בי הפילה עליי תדהמה עצומה, כי מעולם לא טעמתי משקה כזה לפני כן.

זמן קצר לאחר מכן הלכו השחורים שהעלו אותי לספינה ונטשו אותי לייאושי. עכשיו הבנתי שנשללה ממני כל אפשרות לחזור לארץ מולדתי, ונשלל ממני אפילו כל קורטוב של תקווה להגיע לחוף, שנראה לי עכשיו ידידותי. השתוקקתי אפילו לחיי העבדות הקודמים שלי, שנראו לי עדיפים על מצבי הנוכחי המלא בזוועות מכל סוג, וחוסר הידיעה על מה שמצפה לי החמיר אותו יותר.

לא אפשרו לי לשקוע ביגוני שעה ארוכה; עד מהרה הורידו אותי לבטן הספינה, ושם זכו נחריי לקבלת פנים שמעודי לא חוויתי במשך כל ימי חיי; וכך, עם הצחנה המתועבת והצעקות שצעקו כולם יחד, נעשייתי חולה ומדוכא כל כך עד שלא הייתי מסוגל לאכול, וגם לא היה לי כל רצון לטעום משהו.

עכשיו נכספתי לחבר האחרון, המוות, שיגאל אותי. אך לצערי הרב, אחרי זמן קצר הציעו לי שניים מהאנשים הלבנים מזון, ומשסירבתי לאכול, לפת אחד מהם את ידי בכוח, השכיב אותי על הכננת, אני חושב, קשר את כפות רגליי, ובינתיים האחר הצליף בי נמרצות. מעולם לא חוויתי שום דבר כזה, ואף-על-פי שלא הייתי רגיל למים ובאופן טבעי חששתי מהם כשראיתי אותם לראשונה, בכל זאת, אילו יכולתי הייתי מטפס מעבר לרשתות וקופץ מעבר לדופן הספינה. אבל לא יכולתי לעשות זאת. נוסף על כך, אנשי הצוות השגיחו בשבע עיניים על אלה שלא היו כבולים לסיפון, שמא נקפוץ למים. ראיתי כמה מאותם אסירים אפריקאים מסכנים נענשים במלקות חמורות מאוד כשניסו לעשות זאת, ומדי שעה סופגים הצלפות על שסירבו לאכול. לעיתים קרובות כך קרה גם לי.

כעבור זמן מה מצאתי כמה מבני עמי בין הגברים הכבולים המסכנים, וזה הקל מעט על נפשי. שאלתי אותם מה עומדים לעשות בנו, והם נתנו לי להבין שמובילים אותנו לארצם של האנשים הלבנים האלה כדי שנעבוד בשבילם. אז התעודדתי קצת וחשבתי שאם זה לא גרוע יותר מעבודה, מצבי לא נואש כל כך. אולם עדיין פחדתי שיהרגו אותי, כי האנשים הלבנים נראו לי כמו פראים וגם התנהגו כך; מעולם לא ראיתי בין בני עמי מקרים כאלה של אכזריות ברוטלית, והם התנהגו כך לא רק כלפינו השחורים, אלא גם כלפי כמה מהלבנים עצמם. כשהרשו לנו לעלות לסיפון ראיתי מקרה של אדם לבן שהצליפו בו באכזריות רבה כל כך בחבל עבה ליד התורן הקדמי עד שהוא מת מההצלפות, והם השליכו אותו מעבר לדופן [לים] כפי שהיו עושים לבהמה. המראה עורר בי פחד רב יותר מפני האנשים האלה, כי ציפיתי שגם אלי יתייחסו כך.

לא יכולתי שלא להביע את פחדיי ואת חששותיי באוזני כמה מבני ארצי. שאלתי אותם אם לאנשים האלה אין ארץ, והם חיים במקום החלול הזה בספינה. הם אמרו לי שלא, אבל הם באים מארץ רחוקה. "אם כך, " שאלתי, "איך יכול להיות שבכל הארץ שלנו אף פעם לא שמענו עליהם?" הם אמרו לי שזה מפני שהם גרים במקום רחוק מאוד. ואז שאלתי איפה הנשים שלהם.

יש להם נשים דומות להם? הם אמרו לי שכן. "ולמה," שאלתי, "אנחנו לא רואים אותן?" הם ענו שזה מפני שהן נשארו בבית. שאלתי איך כלי השיט מתקדם, והם אמרו לי שהם אינם יודעים, אבל האנשים הלבנים מותחים בדים על התרנים בעזרת התכלים שראיתי, ואז כלי השיט מתקדם, ויש להם איזה כישוף או קסם שהם זורקים למים כשהם רוצים לעצור אותו. התיאור הפליא אותי מאוד, ובאמת חשבתי שהם רוחות. לכן רציתי להתרחק מהם ככל האפשר, כי ציפיתי שיקריבו אותי, אבל רצוני היה לשווא, כי שיכנו אותנו בצורה שלא אפשרה לאיש מאיתנו לברוח.

בזמן ששהינו ליד החוף הייתי רוב הזמן על הסיפון, ויום אחד, לתדהמתי הרבה, ראיתי אחת מהספינות האלה מתקרבת עם מפרשים מתוחים. ברגע שהלבנים ראו אותה הם צעקו צעקה גדולה שהפתיעה אותנו, והיא הלכה וגברה ככל שכלי השיט התקרב ונראה גדול יותר. לבסוף הגיעה הספינה למעגן לנגד עיניי, וכשהטילה עוגן אני ובני ארצי נתקפנו תדהמה כשראינו אותה עוצרת, ועכשיו היינו משוכנעים שהדבר נעשה באמצעות קסם.

זמן קצר לאחר מכן הורידה הספינה האחרת סירות למים, ואנשיה עלו לספינה שלנו. אנשי שתי הספינות נראו שמחים מאוד לפגוש אלה את אלה. חלק מהזרים גם לחצו את ידינו, השחורים, ועשו עם הידיים סימנים שציינו שאנחנו עומדים לנסוע לארצם, אני מניח, אבל לא הבנו אותם.

לבסוף, כשהספינה שהיינו בה הייתה מלאה לגמרי בכל המטען, הם התכוננו לצאת לדרך ברעשים רבים ומפחידים, ואת כולנו הורידו לבטן הספינה כדי שלא נראה איך הם שולטים בכלי השיט. אבל האכזבה הזאת הייתה הקטנה שבסבלותיי. כשעגנו ליד החוף הפך הסירחון בבטן הספינה לדוחה באופן בלתי נסבל כל כך עד שהיה מסוכן לשהות שם בכלל, וכמה מאיתנו הורשו להישאר על הסיפון כדי לנשום אוויר צח; אבל עכשיו, כשכל מטען הספינה נכלא יחד, הצחנה הפכה לקטלנית לגמרי. המקום הסגור, האוויר החם, נוסף על כמיוות האנשים בספינה, שהייתה צפופה כל כך עד שבקושי היה לכל אחד מקום להתהפך, כמעט חנקו אותנו. התנאים גרמו לכולם להזיע מאוד,

כך שעד מהרה הפך האוויר לבלתי מתאים לנשימה בגלל מגוון הריחות המתועבים, וגרם למחלות בקרב העבדים. רבים מהם מתו וכך נפלו קורבן, אם אפשר לקרוא לזה כך, לתאוות הבצע של הרוכשים שלא ראו את הנולד. עוד החמירו את המצב הכבלים המשפשפים שנעשו עכשיו קשים מנשוא, והטינופת של הגיגיות לעשיית הצרכים שילדים נפלו לתוכן לעיתים קרובות וכמעט נתנקו. צווחות הנשים ואנקות הגוססים הפכו את המקום לזירה של זוועה שכמעט אי-אפשר להעלות על הדעת.

אולי למזלי, עד מהרה הידרדרה בריאותי כל כך עד שהחזיקו אותי על הסיפון כמעט כל הזמן, ומכיוון שהייתי צעיר מאוד לא כבלו אותי בשרשראות. בנסיבות אלה ציפיתי בלי הרף להיות שותף לגורלם של בני לווייתי – כמעט מדי יום העלו כמה מהם לסיפון על סף מוות, והתחלתי לקוות שהמוות ישים קץ לייסורי בקרוב. לעיתים תכופות חשבתי שרבים מאותם שוכני מעמקים בני מזל יותר ממני; קינאתי בהם על החירות שנהנו ממנה, ולעיתים קרובות הצטערתי שאיני יכול להחליף את גורלי בגורלם.

כל אירוע שנתקלתי בו רק חתריף את כאביי והעצים את פחדיי ואת דעתי על אכזריותם של הלבנים. יום אחד הם דגו כמה דגים, ואחרי שהרגו כמה מהם כפי שראו לנכון וסיפקו את רעבונם, לתדהמתם של אלה מאיתנו שהיו על הסיפון, במקום שייתנו לנו לאכול מהדגים כפי שציפינו, הם זרקו את הדגים הנותרים לים, אף-על-פי שביקשנו והתתננו כמיטב יכולתנו, אבל ללא הועיל. מרוב רעב, כמה מבני ארצי ניצלו הזדמנות כשחשבו שאיש אינו רואה אותם וניסו לדוג כמה דגים בעצמם, אבל הם התגלו, והניסיון הביא להלקאות חמורות ביותר.

יום אחד, כשהים היה רגוע והרוח מתונה, שניים מבני ארצי המותשים שהיו כבולים יחד (הייתי לידם באותו הזמן), שהעדיפו מוות על פני חיי אומללות כאלה, הצליחו איכשהו לעבור את הרשתות ולקפוץ לים. מיד עוד בחור מדוכא, שבגלל מחלתו לא היה כבול, עשה כדוגמתם. אני מאמין שעוד רבים היו ממהרים לעשות אותו הדבר אלמלא אנשי הצוות, שנועקו מייד,

ומנעו מהם לעשות זאת. אלה מאיתנו שהיו פעילים יותר נשלחו בן רגע לבטן הספינה, ובין אנשי הספינה התחוללה המולה רועשת שמעולם לא שמעתי לפני כן, לעצור אותה, להוריד סירה ולרדוף אחרי העבדים. שניים מהאומללים טבעו, אבל את השלישי הם תפסו, ולאחר מכן הלקו אותו ללא רחמים על שניסה לבחור במוות על פני העבדות.

כך המשכנו לסבול סבל רב יותר מכפי שאני יכול לתאר כעת, סבל שהוא חלק בלתי נפרד מן המסחר הארור הזה. פעמים רבות היינו על סף מחנק מהיעדר אוויר צה, שלעיתים קרובות נשלל מאיתנו במשך ימים שלמים. דבר זה, וצחנת הגיגיות לעשיית הצרכים, הרגו רבים.

במהלך המסע ראיתי לראשונה דגים מעופפים, שהפתיעו אותי מאוד: הם התעופפו מעל הספינה לעיתים תכופות, ורבים מהם נפלו על הסיפון. עכשיו גם ראיתי בפעם הראשונה שימוש בקוודראנט.¹² לא פעם ראיתי בתדהמה את המלחים מתבוננים דרכו, ולא הצלחתי להעלות על דעתי מה פשרו. לבסוף הם שמו לב כמה אני מופתע, ואחד מהם, שרצה להגביר את ההפתעה וגם לספק את סקרנותי, הרשה לי להביט דרכו יום אחד. העננים נראו לי כמו יבשה, שנעלמה כשהם נסחפו הלאה. המראה העצים את הפליאה שהרגשתי, ועכשיו הייתי בטוח יותר מתמיד שאני בעולם אחר, וכל מה שסביבי קסום.

לבסוף הופיע באופק האי ברבדוס, שלמראהו צעקו הלבנים בספינה צעקה גדולה וסימנו לעברנו סימני שמחה רבים. לא ידענו מה לחשוב, אבל כשהתקרבנו ראינו בבירור את הנמל וספינות אחרות מסוגים שונים ובגדלים שונים. עד מהרה עגנו ביניהן בנמל ברידג'טאון.

עכשיו עלו לסיפון הרבה סוחרים ובעלי מטעים, אף-על-פי שהשעה הייתה שעת ערב. הם חילקו אותנו לקבוצות ובדקו אותנו בקפידה. הם גם הכריחו אותנו לקפוץ והצביעו על היבשה כדי לרמוז שאנחנו בדרך לשם. הכנו מכך

12 קוודראנט (quadrant), מכשיר ניווט ימי עתיק המשמש למציאת קו הרוחב באמצעות מדידת זווית הגובה של השמש או כוכב הצפון.

שהאנשים המכוערים האלה, כפי שהם נראו לנו, עומדים לאכול אותנו. כאשר זמן קצר לאחר מכן שוב הורידו אותנו לבטן הספינה נתקפנו אימה ורעד, וכל הלילה נשמעו רק זעקות מרות בגלל הפחדים הללו, עד כדי כך שלבסוף האנשים הלבנים הביאו מהיבשה כמה עבדים ותיקים כדי שירגיעו אותנו. הם אמרו לנו שלא יאכלו אותנו אלא נעבוד, ועוד זמן קצר נעלה ליבשה, שם נפגוש הרבה מבני ארצנו. הידיעה הזאת הקלה עלינו מאוד, ואכן, כצפוי, זמן קצר אחרי שעלינו ליבשה הגיעו אלינו אפריקאים דוברי שפות שונות. הובאנו מייד לחצר של סוחר, שם כלאו את כולנו יחד כמו כבשים במכלאה, בלי הבדלי מין או גיל.

מאחר שכל דבר היה חדש לי, כל מה שראיתי הפליא אותי. הדבר הראשון שהדהים אותי היה שהבתים היו בנויים מלבנים ובקומות, והיו שונים מכל בחינה אחרת מהבתים באפריקה, אבל הופתעתי עוד יותר למראה אנשים רכובים על סוסים. לא ידעתי מה זה, וחשבתי שהאנשים האלה מומחים באמנויות הקסם. בעודי מתפלא, אחד מתבריי האסירים דיבר עם בן ארצו על הסוסים, וזה אמר שהם מאותו הסוג שיש בארצם. הבנתי אותם, אף-על-פי שהם היו מאזור מרוחק של אפריקה, ונראה לי מוזר שאני לא ראיתי שם סוסים בכלל; אבל מאוחר יותר, אחרי ששוחחתי עם אפריקאים אחרים, גיליתי שהיו להם סוסים רבים, והרבה יותר גדולים מאלה שראיתי אז.

לא עברו עלינו ימים רבים במכלאה של הסוחר עד שנמכרנו בדרך הרגילה: בהינתן האות (למשל מהלומת תוף), הקונים נחפזים כולם יחד לתוך החצר שבה כלואים העבדים ובוחרים את הקבוצה הנראית להם ביותר. הרעש וההמולה הנלווים לתהליך והלהיטות הגלויה על פניהם של הקונים מעצימים מאוד את חששותיהם של האפריקאים המבועתים, שבהחלט אפשר להניח שהם רואים בהם את סוכני החורבן המצפה להם. כך, ללא נקיפות מצפון, הם מפרידים בין קרובי משפחה וחברים, ורובם לא יראו שוב זה את זה. אני זוכר שבספינה שבה הביאו אותי נמצאו במגורי הגברים כמה אחים שנמכרו בקבוצות שונות, וכשהופרדו, המראה שלהם וקול צעקותיהם היו נוגעים מאוד ללב.

הו, אתם אשר רק נקראים נוצרים! האם לא ישאל אתכם אפריקאי אם שמעתם את אלוהיכם אשר אמר לכם, "מה שְׁתַּרְצוּ שְׁיַעֲשׂוּ לָכֶם בְּנֵי אָדָם, כֵּן תַּעֲשׂוּ לָהֶם גַּם אַתֶּם"¹³ האם לא די בכך שאנחנו נקרעים מארצנו ומחברינו כדי שנעמול למען תאוותכם וחמדנותכם? האם גם כל רגש ענוג חייב ליפול קורבן לרדיפת הבצע שלכם? האם תמיד תפרידו זה מזה חברים וקרובי משפחה אהובים, אשר הפירוד רק הופך אותם לאהובים יותר על יקיריהם, וכך תמנעו מהם להתעודד מעט בחשכת העבדות בנחמה הקלה של היותם יחד, שותפים לסבל ולצער? מדוע צריכים הורים לאבד את צאצאיהם, אחים את אחיותיהם או בעלים את נשותיהם? הרי אין ספק כי זוהי הַחֲרָפָה חדשה של האכזריות, אשר אין לה שום יתרון שיכפר עליה, וכך היא מחמירה את המצוקה ומוסיפה זוועות חדשות אפילו על עליבות העבדות.

רשימת בעלי זכויות היוצרים

אנו מודים לבעלי זכויות היוצרים על הרשות להשתמש בפריטים המופיעים בספר זה.

We are grateful to the copyright holders who granted their permission to use the items that appear in this book.

תמונת שער קדמית

Book cover with portrait of Olaudah Equiano with caption, *Olaudah Equiano or Gustavus Vassa the African*, circa 1885. Getty Images Israel

תמונת שער אחורית

The Decks of a Slave Ship, early 19th century, as shown on www.slaveryimages.org, compiled by Jerome Handler and Michael Tuite and sponsored by the Virginia Foundation for the Humanities.